

EUROPA-KOMMISSIONEN

Bruxelles, den 7.6.2011
SEK(2011) 713 endelig

ARBEJDSDOKUMENT FRA KOMMISSIONENS TJENESTEGRENE

**Vurdering af det nationale reformprogram 2011 og konvergensprogrammet for
DANMARK**

Ledsagedokument til

Henstilling med henblik på

RÅDETS HENSTILLING

**om Danmarks nationale reformprogram for 2011 og Rådets udtalelse om Danmarks
opdaterede konvergensprogram for 2011-2014**

{SEK(2011) 820 endelig}

DA

DA

1. INDLEDNING

Til trods for det hurtige opsving i 2010 blev Danmark ramt hårdt af krisen og af et brat fald i produktionen og en forværring af de offentlige finanser. Den finanspolitiske og økonomiske krise gjorde det også sværere at rette op på den tidligere overophedning af økonomien og den voldsomme stigning i boligpriserne. Herudover er der også mellem- og langsigtede problemstillinger i form af virkningen af befolkningens aldring på udbuddet af arbejdskraft, husstandenes høje gælds niveau og den lave produktivitetsvækst. Den danske regering har bebudet en række reformer i sit nationale reformprogram og konvergensprogrammet for at tackle disse problemstillinger, og de er delvis baseret på den nationale 2020-plan, som blev offentliggjort for nylig. Den danske regering har også besluttet at deltage i europluspagten og har afgivet konkrete tilsagn, som skal forbedre Danmarks konkurrenceevne.

2. DEN SENESTE ØKONOMISKE UDVIKLING OG UDSIGTERNE

2.1. DEN SENESTE ØKONOMISKE UDVIKLING

Inden krisen opviste Danmark fine økonomiske resultater med stigende overskud på den almindelige budgetsaldo og faldende offentlig gæld. Danmarks såkaldte flexicuritymodel¹ udgjorde grundlaget for den hurtige ekspansion og den høje beskæftigelse. Det efterfølgende tillidsklima og indførelsen af nye kreditprodukter gav anledning til de stigende priser på ejendomsmarkedet fra 2004 og faldt sammen med en stor krediteksponering.

Den reale BNP-vækst toppede i 2007, hvor den danske overophedede økonomi stod over for kapacitetsmangel og stigende renter. I 2008 blev flaskehalsene på arbejdsmarkedet tydelige. Lønningerne, både real- og pengelønninger, steg voldsomt som svar på det pressede arbejdsmarked. I en situation med lav produktivitetsvækst medførte denne udvikling stigende enhedslønskostninger. Inflationen forblev dog begrænset, hvilket også skyldtes den stramme kurstillknytning til euroen.

Til trods for det tilsyneladende tab af omkostningskonkurrenceevne bibeholdt Danmark et overskud på de løbende poster på ca. 3 % af BNP i perioden 2000-2010. Overskuddet på varehandelen er faldet siden 2003, så overskuddet på de løbende poster skyldtes i tiltagende grad eksporten af olie og gas, en dynamisk tjenesteeksport og indkomster fra udenlandske investeringer.

Den danske økonomi var i gang med en opbremsning, inden finanskrisen startede, samtidig med at der skete en korrektion på boligmarkedet. Boligpriserne begyndte at rette sig i begyndelsen af 2007 og faldt med næsten 30 % for enfamiliehuse og med 50 % for ejerlejligheder frem til begyndelsen af 2009, før de faldt til ro igen på niveauer, som sandsynligvis stadig ligger over gennemsnitspriserne på lang sigt. Siden midten af 2008 har de faldende boligpriser udløst nogle nationale bankproblemer, som blev forværret af et stigende antal insolvenser og arbejdsløshed, efterhånden som recessionen udviklede sig. Herudover blev de danske banker, som er meget afhængige af interbankmidler, udsat for ekstra pres i efteråret 2008, da de internationale engrosmarkeder gik i stå. En effektiv afviklingsordning for nødlidende pengeinstitutter (Finansiel Stabilitet²) og kapitaltilførsel hjalp med at begrænse finanskrisens virkning på banksystemet.

¹ Danmarks flexicuritymodel kombinerer fleksibel arbejdsmarkedsregulering med en høj beskæftigelse og indkomstsikkerhed for de ansatte og med en aktiv arbejdsmarkedspolitik og en politik for livslang læring.

² Danmark har en afviklingsordning, hvor Finansiel Stabilitet stifter et datterselskab, som overtager det nødlidende pengeinstituts aktiver til realiseringsværdien. Det nye selskab afregner købet med en forholdsmæssig

Danmarks recession var alvorlig men ret kortvarig takket være en effektiv ekspansiv finanspolitik. Produktionen faldt med 8 % mellem slutningen af 2007 og midten af 2009 på grund af svigtende investeringer og eksport. Herudover faldt det private forbrug mærkbart, samtidig med at arbejdsløsheden steg til 7,4 % i 2010. Der har været tale om et stærkt opsving fra midten af 2009, men produktionen ligger stadig under niveauet fra før krisen. Ud over incitamenter og en kraftig stigning i lagerbeholdninger har Danmark haft gavn af de forbedrede eksterne økonomiske forhold og genoplivningen af verdenshandelen.

På grund af recessionen og diskretionære incitamenter skete der en hurtig forværring af de offentlige finanser. Den offentlige budgetsaldo faldt fra et overskud på 3,2 % af BNP i 2008 til et underskud på 2,7 % af BNP i 2009 og 2010, og underskuddet forventes at nå henholdsvis 4,1 % og 3,2 % af BNP i 2011 og 2012. Den offentlige bruttogæld nåede op på 43,6 % af BNP i 2010 i forhold til blot 27,5 % af BNP i 2007, men ligger stadig et godt stykke under EU-gennemsnittet.

2.2. UDSIGTERNE

Eftersom de finanspolitiske støtteforanstaltninger udfases, og regeringen har bebudet at fastfryse de offentlige udgifter mellem 2011 og 2013 som led i konsolideringsstrategien, forventes væksten i BNP i stigende grad at komme fra den private sektor. Den private sektor forventes dog fortsat at have problemer, så den økonomiske vækst forventes at blive moderat (1,7 % i år og 1,5 % i 2012). Navnlig husstandene, der plages af en høj gældskvote, er i en udsat position på grund af den skrøbelige boligsektor, og stigende låneomkostninger udhuler den disponible indkomst.

De private investeringer som andel af BNP faldt til det laveste niveau i 30 år i 2010. Det gradvise opsving forventes at fortsætte, og en bedre kapacitetsudnyttelse ventes at give øgede investeringer. Det private forbrug vil blive bremset af finansieringselementerne i 2009-skattereformen, som påvirker den disponible realindkomst i år, og højere energipriser, navnlig i 2011. En stigning i husholdningernes formue som følge af de finansielle markeders gode præstationer i 2010 og en opsparingsrate, som fortsat er høj i forhold til det langsigtede gennemsnit, giver dog en vis finansiell stødpude og bidrager til en gradvis stigning i det private forbrug. Et styrket arbejdsmarked burde også medvirke til at fremme forbrugertilliden. De positive udsigter for beskæftigelsen kunne få flere studerende og andre, som har forladt arbejdsstyrken i de senere år, tilbage på arbejdsmarkedet. Arbejdsløshedsprocenten ventes kun at falde langsomt.

Selv om Danmarks omkostningskonkurrenceevne er forbedret i 2010, fordi produktivitetsstigningen var større end lønstigningen, forventes virkningen kun at være midlertidig, og enhedslønomkostningerne forventes at begynde at stige igen i 2011 og 2012. De seneste forbedringer i omkostningskonkurrenceevnen vil derfor sandsynligvis ikke være tilstrækkelige til at vende tendensen mod tab af markedsandele på eksportmarkedet.

3. OVERVÅGNING, PROCEDURER OG STYRING

Det danske konvergensprogram og det nationale reformprogram beskriver på en integreret og sammenhængende måde dels den finanspolitiske konsolideringsindsats og dels reformerne med sigte på at øge økonomiens vækstpotentiale. De blev forelagt Europa-Kommissionen den 9. maj 2011. Forpligtelserne i henhold til europluspagten blev indgivet den 23. maj 2011.

overtagelse af ikke-efterstillet gæld fra det nødlidende pengeinstitut. Ordningen, som omfatter et statsstøttelement, blev godkendt af GD for Konkurrence i september 2010.

I det nationale reformprogram har Danmark fastsat mål for områderne beskæftigelse, F&U, uddannelse, energi, klimaforandringer og fattigdomsbekæmpelse. Det nationale reformprogram er udarbejdet i samråd med arbejdsmarkedets parter og gennemdrøftet med et kontaktudvalg bestående af repræsentanter for relevante ministerier og erhvervsorganisationer. Folketinget inddrages også jævnlige og underrettes om drøftelser vedrørende både Europa 2020 og de nationale reformprogrammer.

Tabel 1: Danmarks Europa 2020-mål

Europa 2020-mål	Nuværende situation i Danmark ³	Danmarks Europa 2020-mål i det nationale reformprogram
F&U-investeringer (% af BNP)	3,22 %	3 %
Beskæftigelsesfrekvens (%)	76,1 %	80 %
Elever, der forlader skolen tidligt	10,6 %	10 %
Uddannelse på universitetsniveau %	48,1 % ⁴	40 %
Nedbringelse af antallet af fattige eller personer udsat for risiko for fattigdom eller social eksklusion	950 000 personer udsat for risiko for fattigdom eller social eksklusion 360 000 personer i husholdninger med lav arbejdsintensitet	-22 000 personer i husstande med lav arbejdsintensitet
Energieffektivitet – nedbringelse af energiforbruget i Mtoe ⁵		Nedbringelse af energiforbruget: 0,83 Mtoe
Nedbringelse af drivhusgasemissioner (fra kilder, som ikke er omfattet af EU's handelsordning)	-1 % ⁶	-20 % ⁷
Energi fra vedvarende energikilder	19 % (2008)	30 % energi fra vedvarende energikilder

³ Oplysninger fra Eurostat.

⁴ Danmarks nationale mål beregnes ved hjælp af en anden metode end EU-målene. Det er derfor ikke muligt at sammenligne tallene i den danske indberetning vedrørende EU's 2020-mål med indberetningen af Danmarks egne mål.

⁵ Ifølge Kommissionens skøn. Mtoe = mio. tons olieækvivalent.

⁶ Denne mængde svarer til ændringen 2005-2008 i emissioner, som ikke er omfattet af EU's handelsordning. Emissionshandelsordningen er videreudviklet i perioden 2005-2008, så disse emissioner er anslået på grundlag af de vigtigste UNFCCC-emissionskildetekategorier (og ikke forskellen mellem de samlede emissioner og verificerede emissioner under EU's handelsordning)

⁷ De nationale emissionsreduktionsmål, der er fastlagt ved beslutning nr. 406/2009/EF, vedrører de emissioner, som ikke er omfattet af emissionshandelssystemet. Det udtrykkes som minimum forholdsmæssigt fald (hvis det er negativt) eller som maksimum forholdsmæssig stigning (hvis det er positivt) sammenlignet med 2005-niveauer.

4. POLITISKE UDFORDRINGER OG VURDERING AF DEN POLITISKE DAGSORDEN

4.1. UDFORDRINGERNE

På trods af, at der er ikke er nogen større ubalancer og generelt positive udsigter på kort sigt, står Danmark over for vigtige økonomiske udfordringer i de kommende år.

For det første vil Danmark skulle fortsætte sin finanspolitiske konsolidering for at korrigere sit uforholdsmæssigt store underskud frem til 2013. I maj 2010 støttede Folketinget en række yderligere konsolideringsforanstaltninger for at nå den krævede samlede finanspolitiske indsats på 1,5 % af BNP fra 2011 til 2013 (genopretningsaftalen)⁸. Overskridelser af udgiftslofterne tidligere viser dog, at der er et behov for sikre stram budgetdisciplin på alle forvaltningsniveauer i den offentlige sektor.

For det andet udgør husholdningernes meget høje gælds niveau – som var 158 % af BNP i 2009 og dermed det højeste i Europa – der også er knyttet til den seneste tids høje boligpriser, et potentielt problem for finanssektoren og for den økonomiske vækst på grund af husholdningernes store sårbarhed over for rentestigninger. Selv om de potentielle risici i forbindelse med husholdningernes høje gælds niveau afbødes af det danske avancerede pantsikrede obligationsmarked og de store nettoformuer i flertallet af husholdningerne på grund af store indeståender på pensionsopsparinger og friværdi i fast ejendom, kan den hurtige vækst i lån med variabel rente og afdragsfrie lån udgøre en bombe under systemet.

For det tredje kræver den potentielle arbejdskraftmangel, som forstærkes af negative demografiske tendenser på kort sigt, en vedvarende indsats for at sikre, at økonomiens arbejdskraftpotentiale udnyttes fuldt ud. Mellemløbet kan det økonomiske opsving føre til et strammere arbejdsmarked, som det sås i opgangsårerne, og det kan få negative virkninger for enhedslønomkostningerne. Et større arbejdskraftudbud vil styrke økonomiens vækstpotentiale, der vil være forholdsvis lavt, hvis der ikke sker en ændring i politikken.

For det fjerde har de målte vækstrater været meget lave i det seneste årti, hvilket ikke synes at stemme helt overens med Danmarks store private og offentlige F&U-udgifter, det generelt gunstige erhvervs-klima og det stabile tempo for virksomhedsstiftelser. På baggrund af den forventede demografiske udvikling er det så meget desto vigtigere at fremme produktivitetsvæksten, hvis Danmark skal kunne bevare det nuværende velfærdsniveau fremover.

Tekstboks 1: Tilsagn og foranstaltninger, som Danmark har forpligtet sig til i henhold til europaluspakten af 25. marts 2011.

Fremme af konkurrenceevnen

- *Konkurrencepakke med konkrete initiativer, som først og fremmest er målrettet mod bygge- og servicesektoren.*

Fremme af beskæftigelsen

- *Aftale om at sætte pensionsalderen op, hvorved beskæftigelsen øges med 65 000 personer svarende til 2,3 % af arbejdsstyrken, og den strukturelle saldo styrkes med 1 % af BNP i 2020. Den langsigtede holdbarhed forbedres ifølge regeringens skøn med 0,5 % af BNP.*
- *Aftale om foranstaltninger, som skal sikre, at studerende afslutter deres studier hurtigere.*
- *Aftale om bedre målretning af fleksjobordningen.*

⁸ Kommissionens tjenestegrene vurderede i januar 2011, at der er igangsat virksomme foranstaltninger, og at der er taget skridt til at begrænse udgifterne på regionalt og lokalt niveau.

Disse tilsagn har også til formål at styrke de offentlige financers holdbarhed.

Øget holdbarhed i de offentlige finanser

- *Der er indgået en aftale om at stramme lovgivningen om sanktioner ved budgetoverskridelser på lokalt niveau. Herudover vil regeringen i efteråret 2011 forelægge et lovforslag om udgiftslofter.*

Styrket finanspolitisk stabilitet

- *Regeringen har forelagt et forslag om en medgiftsordning, som skal fremme private løsninger for nødstedte pengeinstitutter.*

Nogle af initiativerne i konkurrencepakken er allerede gennemført, og resten forventes gennemført i løbet af få år. De aftaler, som både har til formål at fremme beskæftigelsen og forbedre de offentlige financers holdbarhed, forelægges først Folketinget efter valget senest i november i år. Tilsagnet om strammere sanktioner ved budgetoverskridelser på lokalt niveau ventes også gennemført i år. De danske tilsagn bidrager til at nå de overordnede mål for europluspagten og afspejler i det store hele den reformdagsorden, der indgår i det nationale reformprogram, men foranstaltningerne går ikke videre end dem, der er indeholdt i det nationale reformprogram.

4.2. VURDERING AF DEN POLITISKE DAGSORDEN

4.2.1. Makroøkonomisk politik

4.2.1.1. De offentlige finanser

I Danmarks ajourførte konvergensprogram forventes realvæksten i BNP at ligge relativt stabilt omkring 1,75-2 % i perioden 2011-2014 og at stige til ca. 2,5 % i 2015. Den indenlandske efterspørgsel forventes at være den vigtigste drivkraft for væksten. Det private forbrug forventes at stige med ca. 2,5 % om året i perioden 2011-2015 som følge af faldende ledighedsprocenter og tiltagende lønstigninger. Programmets vækstudsigter er helt i tråd med Kommissionens tjenestegrenes forårsprognose for 2011 og lidt gunstigere for 2012⁹. For de senere år i programperioden forventes realvæksten i BNP at være højere end den potentielle vækst i en situation med uændrede forhold. Vækstprofilen for det private forbrug er væsentlig højere end i forårsprognosen. Udsigterne for lønstigningerne er i overensstemmelse med Kommissionens fremskrivning, men inflationen forudses at være noget lavere.

I det store hele bygger konvergensprogrammets **makroøkonomiske scenarie** på plausible vækstantagelser, som dog er en smule mere favorable end Kommissionens tjenestegrenes forårsprognose for 2012. Risici i forbindelse med boligmarkedet og husholdningernes høje gælds niveau kan påvirke vækstudsigterne negativt.

Produktionsgabets, som er genberegnet af Kommissionens tjenestegrene ud fra oplysningerne i konvergensprogrammet og under anvendelse af de aftalte metoder, er meget stort i 2011 og lukkes kun gradvis frem til 2015¹⁰.

⁹ De lidt gunstigere udsigter i konvergensprogrammet skyldes, at det omfatter udbetalinger af indeståender i efterlønsordningen, som forårsprognosen fra Kommissionens tjenestegrene ikke har med inde i billedet.

¹⁰ Der er meget stor forskel på skønnene over den potentielle vækst, som er beregnet på grundlag af henholdsvis den aftalte metode og den danske metode. Konvergensprogrammet går ud fra, at den årlige produktionstilvækst forbliver stabil omkring 1,5 % i perioden 2010-2015 under anvendelse af den danske metode, men de genberegnete vækstrater i henhold til den aftalte beregningsmetode er gennemsnitligt på 1,1 % for den samme periode og med et selvforstærkende mønster.

Sammenlignet med det tidligere konvergensprogram var **budgetresultatet** for 2010 væsentligt bedre end forventet med et offentligt underskud på 2,7 % af BNP i stedet for det tidligere skøn på 5,3 % af BNP. Denne forskel skyldes hovedsagelig en betydelig fremgang i indtægterne (4 % af BNP), hvortil indkomst- og formueskat bidrog med 2,2 procentpoint. Det var navnlig bedre end forventede resultater på finansmarkederne, der førte til ekstra indtægter fra pensionsafkastbeskatningen. Herudover oversteg indtægterne fra de sociale bidrag målet med 1 % af BNP. Samtidig var udgifterne i 2010 som andel af BNP lidt højere end planlagt i 2009-programmet, først og fremmest på grund af basiseffekter. I selve 2010 var udgiftsstigningerne væsentligt lavere end forventet (4,9 % mod 5,9 %). For så vidt angår budgetfremskrivningerne for 2011, er det foregående konvergensprogram og forårsprognosen fra Kommissionens tjenestegrene stort set overensstemmende og forudsiger et budgetunderskud på 4,1 % af BNP. Denne forringelse i forhold til 2010 afspejler hovedsagelig den forventede normalisering af indtægterne fra pensionsafkastbeskatningen.

Konvergensprogrammets **mellemlistede budgetstrategi** tager sigte på at bringe det offentlige budgetunderskud ned under referenceværdien på 3 % i 2013 – i tråd med Rådets frist – og at opfylde den mellemlistede målsætning om et strukturelt budgetunderskud på højst 0,5 % af BNP i 2015 og et strukturelt budget, der som minimum er i balance i 2020. Denne nye mellemlistede målsætning er svagere end det foregående konvergensprograms (strukturel balance i 2015), men er i overensstemmelse med pagtens minimumskrav.

De vigtigste politiske tiltag i konvergensprogrammet er sammenfaldende med tiltagene i 2020-planen og består i at fremskynde pensionsreformen fra 2006, udfase efterlønsordningen, SU-reform og reform af fleksjobordningen og invalidepensionssystemet. Herudover har regeringen til hensigt at mindske de offentlige udgifter, gennemføre en bedre udgiftsstyring og undgå budgetoverskridelser og at øge den potentielle vækst med deraf følgende gunstige virkninger på de offentlige finanser. Hvis det antages, at foranstaltningerne vedtages som foreslået i konvergensprogrammet, forventes det offentlige budgetunderskud at være i balance i 2020¹¹.

I henhold til konvergensprogrammet forventes det samlede underskud at falde fra 3,8 % af BNP i 2011 til 0,5 % af BNP i 2015, med undtagelse af 2012. For 2012 er underskudsmålet opjusteret med næsten 1,5 % af BNP sammenholdt med det foregående konvergensprogram og med 1,3 procentpoint i forhold til forårsprognosen fra Kommissionens tjenestegrene. Denne forskel skyldes antagelsen om, at den planlagte pensionsreform, herunder udfasningen af efterlønsordningen, vedtages af Folketinget i rette tid til at udbetale indbetalte pensionsbidrag til personer, som ikke længere er omfattet af ordningen, allerede i 2012¹². Denne udbetaling er en engangsforanstaltning, som udgør ca. 1,5 % af BNP ifølge regeringens skøn. Den primære saldo forventes at være i plus allerede i 2013 og afviger

¹¹ Efter forelæggelsen af det nationale reformprogram og konvergensprogrammet nåede regeringen og et flertal i Folketinget til enighed om aftaler på grundlag af forslagene i 2020-reformpakken. Aftalerne indebærer bl.a. at pensionsreformen fra 2006 finder sted 5 år tidligere, og at efterlønsperioden forkortes fra 5 til 3 år (selv om den ikke udfases, som oprindeligt foreslået af regeringen). Pensionsalderen stiger fra 65 til 67 år i perioden 2019-2022, efterlønsalderen stiger fra 60 til 62 år i perioden 2014-2017, og forkortelsen af efterlønsperioden fra 5 til 3 år indføres i perioden 2018-2023. Disse aftaler fra maj 2011 og genopretningsaftalen fra maj 2010 skal således sikre, at der opnås en strukturel finanspolitisk balance i 2020. Virkningen af den aftalte pensionsreform på den langsigtede holdbarhedsindikator (0,5 % af BNP) er en anelse lavere end for den reform, som oprindeligt blev foreslået af regeringen (0,7 % af BNP). Denne flerpartiaftale skal forelægges til afstemning i Folketinget. Kommissionens tjenestegrenes forårsprognoser tager ikke politiske foranstaltninger i betragtning, før de er formelt vedtaget.

¹² Ud fra de seneste foreliggende oplysninger om aftalerne fra maj 2011 forventes engangseffekten i 2012 at blive mindre, hvilket indebærer et lavere underskud i 2012 end det, der regnes med i programmet.

dermed fra den forventede udvikling i de samlede udgifter, som skyldes, at det i programmet antages, at renterne stiger på lang sigt, og at den offentlige gæld vokser.

Konsolideringsstrategien er hovedsageligt udgiftsbaseret. Planen er at nedbringe udgiftskvoten med 4,7 % af BNP i perioden 2010-2015. Ifølge konvergensprogrammet forventes de sociale udgifter at falde på grund af det fortsatte økonomiske opsving og regeringens strammere kontrol med budgetgennemførelsen. Aflønningen af offentligt ansatte mindskes desuden med 1,5 % af BNP mellem 2010 og 2015. Indtægterne i procent af BNP forventes at falde med 2,6 % i programperioden på grund af lavere indtægter fra indkomst- og formueskat – på linje med skattereformen fra 2010 – og lavere sociale bidrag efter udfasningen af efterlønnen fra 2012.

Budgetudsigterne er lidt usikre på baggrund af de ret gunstige makroøkonomiske antagelser fra navnlig 2012 og fremefter.

Med henblik på at fjerne det uforholdsmæssigt store underskud senest 2013 sikrede regeringen sig Folketingets støtte til konsolideringsforanstaltningerne i maj 2010. Hvis bottom up-metoden anvendes, medfører disse foranstaltninger - der både er fokuseret på at begrænse udgifterne og øge indtægterne – en samlet budgetmæssig forbedring på 3 % af BNP i perioden 2011-2013. Når der samtidig justeres for andre faktorer, f.eks. lavere olieindtægter og højere pensionsudgifter på grund af den demografiske udvikling, forventes det ifølge konvergensprogrammet, at det samlede bidrag fra foranstaltningerne i genopretningsaftalen fra maj 2010 vil være 2,1 % af BNP over tre år.

Til trods for disse politiske tiltag forventes den genberegnete strukturelle saldo at blive forværret med 0,9 % af BNP i 2011 og endnu mere i 2012, før der sker en forbedring med 0,6 % af BNP i 2013. Den genberegnete strukturelle saldo er dog påvirket af ret omfattende engangsforanstaltninger, som er omhandlet i konvergensprogrammet. Den danske definition af disse engangsforanstaltninger passer ikke sammen med Kommissionens tjenestegrenes definition. Det gør det vanskeligt at fortolke den strukturelle saldo og gør udviklingen i den genberegnete strukturelle saldo mindre relevant.

Den genberegnete konjunkturjusterede saldo forventes gradvis at forbedres fra -1,9 % af BNP i 2011 til -0,5 % af BNP senest i 2015, med undtagelse af en forværring i 2012. Forøgelsen af det genberegnete konjunkturjusterede underskud i 2012 skyldes engangsudbetalingen af indbetalte pensionsbidrag til efterlønsordningen. Når der tages hensyn til dette forhold, så opviser den genberegnete konjunkturjusterede saldo en forbedring over hele perioden 2011-2015 svarende til en finanspolitisk stramning i 2011, 2012 og 2013¹³.

Når dette sammenholdes med den forventede mellemfristede potentielle produktionsvækstrate, og når der tages hensyn til diskretionære foranstaltninger, lader udgiftsfremskrivninger til at sikre en passende budgettilpasning til at nå de mellemfristede målsætninger. Forværringen i 2012 skyldes engangsudbetalingen af indbetalte pensionsbidrag til efterlønsordningen.

¹³ Forværringen i 2011 skyldes store ekstraordinære indtægter fra pensionsafkastbeskatningen.

Tekstboks 2. Vigtigste foranstaltninger

Konvergensprogrammet omfatter ikke nogen nye foranstaltninger frem til 2013 ud over dem, der er indeholdt i genopretningsaftalen, som blev vedtaget i maj 2010. De omfatter en real fastfrysning af det offentlige forbrug, bedre styring af budgetgennemførelsen på lokalt niveau, en kortere periode med arbejdsløshedsunderstøttelse og skatteforanstaltninger. I perioden 2011-2013 vil disse konsolideringsforanstaltninger udgøre en årlig finanspolitisk indsats på ca. 1 % af BNP. Uden andre faktorer, som påvirker de offentlige finanser, forventer regeringen, at den kumulerede forbedring af den samlede budgetsaldo vil være på 2,1 % af BNP.

Vigtigste budgetforanstaltninger

Indtægter	Udgifter
2011	
<ul style="list-style-type: none">• Finansieringselementerne i forårspakken fra 2009 (0,1 % af BNP)• Skatteelementer i genopretningsaftalen fra 2010 (0,3 % af BNP)	<ul style="list-style-type: none">• Lavere offentligt forbrug (0,6 % af BNP)• Større offentlige investeringer (-0,1 % af BNP)• Besparelser som følge af reform af arbejdsløshedsdagpengesystemet (0,1 % af BNP)
2012	
<ul style="list-style-type: none">• Skatteelementer i genopretningsaftalen fra 2010 (0,1 % af BNP)	<ul style="list-style-type: none">• Lavere offentligt forbrug (0,1 % af BNP)• Mindre offentlige investeringer (0,2 % af BNP)• Besparelser som følge af reform af arbejdsløshedsdagpengesystemet (0,3 % af BNP)
2013	
<ul style="list-style-type: none">• Finansieringselementerne i forårspakken fra 2009 (0,4 % af BNP)• Skatteelementer i genopretningsaftalen fra 2010 (0,1 % af BNP)	<ul style="list-style-type: none">• Lavere offentligt forbrug (0,3 % af BNP)• Mindre offentlige investeringer (0,2 % af BNP)• Besparelser som følge af reform af arbejdsløshedsdagpengesystemet (0,1 % af BNP)

Danmarks **gældskvote** steg under recessionen til 43,6 % af BNP i 2010. I konvergensprogrammet forventes en yderligere stigning til 48 % af BNP frem til 2013. Engangseffekten i forbindelse med udfasningen af efterlønsordningen er grunden til den forventede stigning i gældskvoten i 2012. Danmarks bruttogældskvote ligger dog fortsat et godt stykke under EU-gennemsnittet og forventes at falde igen fra 2014.

Danmark ser ud til at stå over for en lav risiko med hensyn til den **langsigtede holdbarhed** i de offentlige finanser. De langsigtede omkostninger i forbindelse med befolkningens aldring ligger under EU-gennemsnittet. Den nuværende budgetsituation forværrer dog omkostningerne i forbindelse med befolkningens aldring. Med den nuværende finanspolitiske situation vil gælden falde til 26 % af BNP i 2020, men med en fuld gennemførelse af konvergensprogrammet vil faldet være mindre - til 34,6 % af BNP frem til 2020. Ved at sikre

store primære overskud på mellemlang sigt kan risiciene for holdbarheden i de offentlige finanser begrænses.

I konvergensprogrammet foreslås **strukturelle budgetforanstaltninger**, der skal forhindre tidligere tiders konstante budgetoverskridelser. Regeringen har allerede taget skridt til at løse problemet og planlægger at indføre en ny udgiftsstyringsordning. Ordningen fastlægger bindende udgiftslofter for stat, kommuner og regioner, som overholder det samlede mellemfristede budgetmål. Ifølge konvergensprogrammet vil Folketinget få forelagt et forslag om udgiftslofter, som understøttes af sanktioner og gælder i flere år (det aktuelle forslag er 4 år), og som overvåges af Det Økonomiske Råd¹⁴.

4.2.1.2 Den finansielle sektor

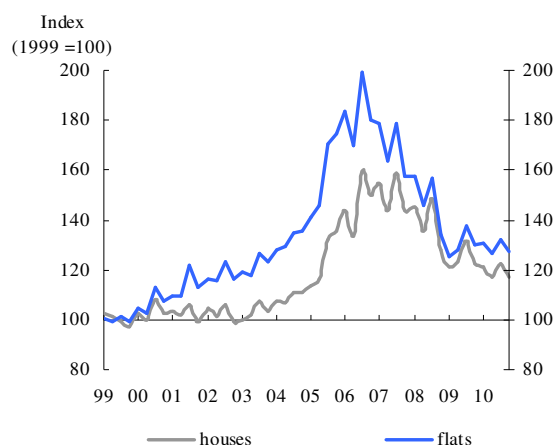
I perioden 2004 til midten af 2007 var der i Danmark tale om en boble på boligmarkedet med kumulative prisstigninger på ca. 50 %. Den voldsomme korrektion af boligpriserne siden 2007 har skabt nogle problemer i den danske banksektor. En række små og mellemstore banker måtte bede om statsstøtte, hvilket også skyldtes, at den verdensomspændende finanskrisen forværrede situationen, fordi bankerne var afhængige af finansiering fra pengemarkederne. Selvom Danmark undgik systemiske problemer for den finansielle stabilitet, måtte myndighederne indføre en række støtteforanstaltninger (indlånsgaranti, kapitaltilførsler, afviklingsordning).

Undersøgelser har vist, at tidligere stigninger i ejendomspriserne i stort omfang skyldtes grundlæggende årsager som faldende arbejdsløshed, stigende lønninger og lave renter. Men fastfrysningen af ejendomsværdiskatten siden 2002 og indførelsen af afdragsfrie realkreditlån fra 2003 har bidraget til boblen på boligmarkedet¹⁵. Til trods for at boblen er bristet, fortsættes begge disse tiltag, og der er kun indført begrænsede foranstaltninger for at dæmpe en fornyet overophedet procyklisk prisspiral. Låntagernes brug af rentetilpasningslån og afdragsfrie lån fortsætter med uformindsket styrke. I slutningen af 2010 var mere end halvdelen af realkreditforeningernes udestående realkreditlån afdragsfrie lån, og to tredjedele af dem var rentetilpasningslån. Betænelighederne vedrørende husholdningernes høje gælds niveau er knyttet til de problemer, der kan opstå med at afdrage på og tilbagebetale gælden, navnlig i en situation med stigende renter.

¹⁴ Regeringens lovforslag er endnu ikke blevet forelagt Folketinget.

¹⁵ Dam, N.A. et al., "Udviklingen på ejerboligmarkedet i de senere år – Kan boligpriserne forklares?" i Danmarks Nationalbank, kvartalsoversigt, 1. kvartal 2011, del II.

Figur 1: Boligpriser i forhold til disponibel indkomst

Kilde: Danmarks Statistik, Kommissionens tjenestegrene

Nationalbankens 2010-vurdering af den finansielle stabilitet viser, at kun 3,2 % af husholdningernes samlede gæld er koncentreret på finansielt sårbare husholdninger (hovedsagelig unge mennesker med lav indkomst, der bor i lejet bolig), hvilket tyder på, at de potentielle risici fra husholdningernes høje gældsniveau stadig er begrænsede. Generelt set er husholdningernes nettoformuer stadig store på grund af store indeståender på pensionsopsparinger og friværdi i fast ejendom. Økonomi- og Erhvervsministeriet anslår, at antallet af boligejere med negativ nettoformue ligger på 4-11 % afhængigt af, om indeståender i pensionsfonde medtages. Det samlede antal husholdninger, som anfører, at boligomkostningerne er en finansiell byrde, er kun steget ganske lidt fra 2007 til 2009.

Antallet af tvangsauktioner er dog blevet tre gange større fra 2007 til 2010 for enfamiliehuse og næsten fem gange større for ejerlejligheder (selv om antallet af tvangsauktioner i absolutte tal fortsat er begrænsede). De langsigtede prisgennemsnit og forholdet mellem priser og indkomster tyder også på, at priserne stadig ligger på et for højt niveau til trods for korrektionen. Husholdningernes store gæld, som er tæt forbundet med boliginvesteringer, er derfor fortsat en potentiel risiko for økonomien, navnlig i en situation med stigende renter. Medens husholdningernes median-renteudgifter som andel af den disponible realindkomst ikke er særlig følsomme over for rentestigninger, kan risikoen i forbindelse med boligejeres gældsniveau være ujævnt fordelt. Regeringen har til hensigt at kortlægge den demografiske og samfundsøkonomiske fordeling af risiciene og at nedsætte en taskforce vedrørende obligationer med pant i fast ejendom og supplerende sikkerhedsstillelser, som skal undersøge virkningerne af den fortsatte overholdelse af belåningsgrænsen på 80 %. Regeringen foreslår dog ikke nye politiske tiltag for at begrænse procykliske prisudsving på boligmarkedet. Nationalbanken har foreslået en gradvis udfasning af fastfrysningen af ejendomsværdiskatten og de afdragsfrie lån. Til trods for de ændringer, der blev indført ved skattereformen i 2009¹⁶, er renter stadig fradragsberettigede, og det giver et incitament til at gældsætte sig.

¹⁶ 2009-reformen vil gradvis mindske det beløb, der kan fratrækkes fra 33,5 % til 25,5 % mellem 2012 og 2019 og indføre et loft på 100 000 DKK pr. husholdning årligt (50 000 DKK for enlige).

4.2.2. Arbejdsmarkedspolitik

Som følge af den økonomiske krise faldt beskæftigelsen med ca. 5 %. Situationen har stabiliseret sig fra 2010, og den aktuelle beskæftigelsesfrekvens (20-64 år) er 76,1 %. Arbejdsløsheden er mere end fordoblet fra rekordlave 3,3 % i 2008 til 7,4 % i 2010. Det er stadig et godt stykke under EU-gennemsnittet. Langtidsarbejdsløshed og ungdomsarbejdsløshed (15-24 år) er også steget under krisen, men er fortsat blandt de laveste i EU.

Arbejdskraftudbud

Danmark står over for en betydelig udfordring i form af demografisk aldring. Ifølge Eurostats fremskrivninger vil den danske befolkning i den arbejdsdygtige alder (15-64 år) falde med 1,5 % mellem 2010 og 2025 og med tæt på 5 % frem til 2040. Det økonomiske opsving kan derfor på mellemlang sigt føre til et strammere arbejdsmarked, som det sås i opgangsårerne, og det kan få negative virkninger for enhedslønomkostningerne. Ydermere er der en skæv aldersfordeling i den offentlige sektor, som betyder, at en stor andel af de offentligt ansatte pensioneres i det kommende årti. Et øget arbejdskraftudbud er derfor absolut nødvendigt for at sikre den fremtidige velfærd og finanspolitisk holdbarhed. Til trods for en høj og stabil andel af erhvervsaktive kan situationen forbedres inden for fem områder:

For det første er der mange på 60-64 år, som går på efterløn; det afspejler sig i en beskæftigelsesfrekvens på kun 39,6 % for denne gruppe i 2010.

For det andet modtog 7,2% af den danske arbejdsstyrke invaliditetsydelse i 2008 (højere end EU-gennemsnittet) og antallet af personer under 40 år, som får invalidepension, er steget væsentligt. 300 000 personer eller 10 % af befolkningen i den erhvervsaktive alder modtager enten invaliditetsydelse eller er i støttet beskæftigelse (fleksjob)¹⁷. Denne gruppe inaktive voksne udgør et væsentligt potentiale for at øge det samlede arbejdskraftudbud.

For det tredje er det sådan, at selv om den samlede beskæftigelsesfrekvens er ret høj, så er der flere, som arbejder på deltid i Danmark end i EU (26,5 % i forhold til 19,2 %), hvilket nedsætter antallet af arbejdstimer pr. ansat væsentligt og bidrager til, at det samlede arbejdskraftudbud kun ligger på EU-gennemsnittet.

For det fjerde påbegynder danske studerende deres videregående uddannelse temmelig sent og studerer i en forholdsmæssig længere periode. Færdiguddannelsesalderen er derfor ret høj, og det mindsker samfundets "uddannelsesafkast" og begrænser det samlede udbud af højtuddannet arbejdskraft. Sidstnævnte begunstiges af et generøst uddannelsesstøttesystem. Arbejdsmarkedskommissionen skønner, at et fald i den gennemsnitlige studietid på et halvt år vil kunne øge beskæftigelsen med 8 000 personer.

Endelig er beskæftigelsesfrekvensen for ikke-EU-borgere (56,7 % i 2010) væsentligt lavere end den samlede beskæftigelsesfrekvens på 76,1 % og relaterer navnlig til kvindelige indvandrere.

En omfattende skattereform i 2009 havde til formål at øge arbejdskraftudbuddet ved at nedsætte marginalsatten for navnlig høje indkomster fra 63 % til 56,1 %. Desuden sættes indkomstgrænsen for den øvre marginalsat op i 2014 (udsat 3 år fra 2011 i

¹⁷ Et fleksjob er et tilbud til personer med væsentligt nedsat arbejdsevne. Fleksjoblønninger fastsættes i overensstemmelse med kollektive overenskomster eller andre ordninger. Arbejdsgiveren modtager et offentligt tilskud svarende til halvdelen eller to tredjedele af den overenskomstfastlagte løn, afhængigt af arbejdsevnen hos den fleksjobbeskæftigede.

genopretningsaftalen), hvilket betyder, at 350 000 borgere forventes ikke at skulle betale topskat mere. Den danske regering anslår, at denne reform vil øge arbejdskraftudbuddet på mellemlang og lang sigt med 18 000 fuldtidsbeskæftigede (0,5% af befolkningen i den arbejdsdygtige alder i 2009), først og fremmest ved at øge antallet af arbejdstimer. Danmark har også skåret muligheden for at få arbejdsløshedsunderstøttelse ned fra fire til to år og indført strengere krav til jobsøgende, så der er et større incitament til at komme i arbejde igen.

Der er endnu ikke forelagt forslag herom i Folketinget, men regeringen forventer, at de pensionssystemreformer, der er beskrevet i det nationale reformprogram og konvergensprogrammet, vil øge beskæftigelsen med 70 000 frem til 2020 og dermed holde arbejdskraftudbuddet nogenlunde konstant i forhold til den samlede befolkning til trods for negative demografiske udsigter. Den fuldstændige gennemførelse af disse forslag vil derfor have en væsentlig indflydelse på arbejdskraftudbuddet¹⁸. Indekseringen af pensionsalderstærsklen for alderspensionen, så den følger den forventede levetid - også en hjørnesteen i reformplanen - er ikke en virkelig automatisk justeringsmekanisme. Folketinget skal hvert femte år stemme om at sætte den lovpligtige pensionsalder op med 1 år i overensstemmelse med stigningen i forventet levetid.

Den danske regering har også foreslået en reform af invalidepensions- og fleksjobsystemet¹⁹. Denne reform, som stadig mangler at blive forelagt Folketinget, ville omfatte aktiveringstilbud til personer under 40 på invalideydelser med henblik på deres reintegrering på arbejdsmarkedet i stedet for at give dem en permanent invalidepension. Fleksjobordningerne vil også blive tilpasset, så de bliver et mere midlertidigt jobtilbud, som kun gives til de svageste grupper. Regeringen skønner, at denne reform kunne øge beskæftigelsen med 4 000-7 000 personer. Hvis reformen skal være effektiv, vil den skulle omfatte tilstrækkelige incitamenter, der kan få personer på invalideydelser til at vende tilbage til arbejdsmarkedet. Det betyder, at de ikke bør miste de rettigheder, de har opnået under invalideordningen. Herudover ville forebyggende foranstaltninger og en vedvarende indsats for at øge arbejdspladsernes vilje til at tage imod denne gruppe arbejdssøgende styrke reformen.

Endelig foreslår regeringen en begrænsning af varigheden af SU-støtte, som kobles til studietidens varighed og yderligere incitamenter med sigte på en tidligere afslutning af studiet. Med denne reform forventer regeringen, at beskæftigelsen vil blive øget med 4 000 personer i 2020.

Til trods for et tilbageslag mellem 2009 og 2010 har integration og arbejdsmarkedsmarkedsreformen i samspil med gunstige konjunkturer allerede tilvejebragt en stigning i beskæftigelsesfrekvensen for ikke-EU-borgere på 10 procentpoint fra 2001 til 2010. Arbejdsmarkedets parter, kommunerne og staten aftalte i oktober 2010 at intensivere indsatsen for at gøre beskæftigelsesfokuseret integration mere effektiv. De grundlæggende dele af pakken er danskundervisning, praktikpladser i virksomheder og beskæftigelsestilskud. At øge indvandreres beskæftigelsesfrekvens med yderligere 3 procentpoint er en af de antagelser, som regeringen lægger til grund for den finanspolitiske tilpasning frem mod 2020.

Hvis målene for de planlagte reformer skal nås, og Danmark skal kunne få det fulde udbytte af arbejdskraftpotentialet, vil det være vigtigt at bibeholde stabiliteten og helheden i den veludviklede flexicuritymodel. På det seneste er den ringe sikkerhed i beskæftigelsen kommet under pres ved overenskomstforhandlingerne på grund af en nedsættelse af

¹⁸ Aftalerne fra maj 2011 vil øge beskæftigelsen med mindst 65 000 personer frem til 2020 ifølge regeringens skøn.

¹⁹ Den 16. maj 2011 nåede regeringspartierne, Dansk Folkeparti og Kristendemokraterne til enighed om fleksjobsystemet og SU-reformen. Denne aftale er endnu ikke vedtaget af Folketinget.

arbejdsløshedsdagpengesatsen. Den aktive arbejdsmarkedspolitik står over for større udfordringer, både på grund af decentraliseringen af jobcenterstrukturen og den økonomiske krise, som giver en stor tilstrømning af arbejdsløse og behov for yderligere foranstaltninger. Den del af flexicuritymodellen, som drejer sig om livslang læring, er også blevet ændret, og det har påvirket støtten til voksenuddannelse med eventuelle efterfølgende virkninger for beskæftigelsesniveauet og jobsikkerheden.

Fattigdom og social eksklusion

Risikoen for fattigdom eller social eksklusion i Danmark er klart lavere end EU-gennemsnittet (i 2009 var den samlede risiko 17,4 % sammenlignet med 23,1 % for EU som helhed). Indvandrere og efterkommere af indvandrere er dog generelt mere ramt af fattigdom end andre grupper (risikoen for fattigdom eller social eksklusion for ikke-EU-borgere var 41,3 % i 2009). I det nationale reformprogram er målet at mindske antallet af personer i husstande med lav beskæftigelse med 22 000 frem til 2020. I henhold til programmet var der i 2008 ca. 347 000 personer i husstande med lav beskæftigelse. Ca. 60 % af disse personer var studerende, førtidspensionister eller børn. Danmark anfører i programmet, at en fast tilknytning til arbejdsmarkedet er det bedste middel mod fattigdom og social eksklusion.

Der er iværksat en række initiativer for at bekæmpe fattigdommen blandt de mest udsatte grupper, f.eks. "ghettostrategien" (iværksat i oktober 2010), som er målrettet mod særlige områder, der er udpeget som ghettoer, og "børnereformen" (trådt i kraft i januar 2011), som sigter mod at forbedre forholdene generelt for socialt udsatte børn og unge.

Uddannelse

Til trods for Danmarks store udgifter til uddannelsessystemet er resultaterne kun gennemsnitlige på en række vigtige områder. Danmark har den fjerdelaveste fuldførelsesprocent for ungdomsuddannelser i EU-27. I 2009 havde kun 70 % af de 20-24 årige gennemført en uddannelse på mindst gymnasieniveau. Frafaldsprocenten på erhvervsuddannelserne (næsten 50 %) er ret høj²⁰. Udfordringerne på dette område bør også ses i sammenhæng med de fremtidige kvalifikationer, der vil blive brug for på arbejdsmarkedet, og en eventuel mangel på arbejdskraft. En generel højnelse af uddannelsesniveaet og –kvaliteten kunne have en gavnlig virkning på arbejdskraftudbuddet og produktivitetsvæksten.

Den danske regering har iværksat en række initiativer for at imødegå de uddannelsesmæssige udfordringer. For at gøre erhvervsuddannelserne mere attraktive og mindske frafaldet sættes der på at ajourføre personalets kvalifikationer og kompetencer, flere praktikophold i virksomheder og det offentlige, som giver studerende med mere praktiske færdigheder mulighed for korte og mere praktisk orienterede forløb.

Herudover har regeringen gennemført en grundig reform af folkeskolen, som er fokuseret på læreruddannelse, obligatoriske nationale test og flere timer i bestemte fag. De seneste initiativer, som endnu ikke er vedtaget af Folketinget, er målrettet mod folkeskolen og bør ses i sammenhæng med regeringens mål, nemlig at 95 % af de unge skal have en afsluttet uddannelse på gymnasieniveau i 2015. Oprettelse af flere praktikpladser til erhvervsuddannelserne spiller også en vigtig rolle, fordi manglen på praktikpladser har en negativ indflydelse på fuldførelsesprocenterne på erhvervsuddannelserne. Det bør i denne

²⁰ På den anden side af voksendeltagelsen i livslang læring den højeste i EU og mere end tre gange højere end EU-gennemsnittet. Og hvad højere uddannelse angår er Danmark nr. 2 i EU, og der er sket en stor fremgang siden 2000.

sammenhæng bemærkes, at regeringen (i november 2010) har indgået en aftale til en værdi af 2,4 mia. DKK, som sikrer 8 900 praktikpladser til erhvervsuddannelser i 2011.

4.2.3. Vækstfremmende strukturelle foranstaltninger

Produktivitetsvæksten i den private sektor i Danmark har været for nedadgående siden 1995 og lå på gennemsnitligt 1,5 % årligt i perioden 1995-2006. Den var negativ fra 2006 til midten af 2009, hvilket til dels skyldes, at virksomhederne fastholdt arbejdskraften i opsvingsår. Den seneste positive udvikling i produktivitetsvæksten anses hovedsagelig for at være cyklisk og skyldes afskedigelser under recessionen, og produktiviteten ligger stadig under gennemsnittet for perioden 1995 til 2006. En lav produktivitetsvækst kan synes ulogisk, når erhvervsmiljøet ellers er godt. Det er vanskeligt at finde én konkret årsag, men der peges på folkeskolens forholdsvis svage resultater, ringe konkurrence inden for visse sektorer og for lidt innovation i virksomhederne.

Konkurrence

Produktivitetsvæksten er ekstra lav inden for byggeriet og servicesektoren (lokale tjenester, detail- og engrossalg og personlige tjenesteydelser). Nylige undersøgelser²¹ tyder på, at det kan skyldes ringe konkurrence, store hindringer for markedsadgang og dermed en ressourceallokering, som ikke er optimal. Desuden er planlægningsreglerne strenge, så der er få af de store internationale detailvirksomheder, der er omfattende repræsenteret i Danmark, og det begrænser mulighederne for produktivitetsfremmende stordriftsfordele i detailsektoren.

Med sigte på at løse problemerne med svag konkurrence i visse sektorer ændrede regeringen i 2010 konkurrenceloven, så der bedre kan gribes ind over for fusioner, og kontrollen med offentlige udbud øges. Lukkeloven er liberaliseret for at skabe større fleksibilitet, og bogmarkedet åbnes helt i år. Regeringen er også ved at gennemgå regler, som bremser konkurrencen, og vil komme med henstillinger for at løse dette problem. Ifølge det nationale reformprogram er regeringen besluttet på at sørge for mere konkurrence, navnlig i servicefagene.

Konkurrencepakken, som blev vedtaget for nylig, og som er aftalt mellem regeringen og dens støttepartier, er først og fremmest rettet mod byggesektoren, detailhandelssektoren og sundhedssektoren, og den omfatter navnlig foranstaltninger, som skal lette brugen af importerede byggevarer. Den er et vigtigt initiativ, da importen af byggevarer er forholdsvis lav og priserne blandt de højeste i EU. Friere ejerskabsforhold for tandlæge- og lægeklinikker, så de kan ejes af eksterne parter, burde også have en positiv indflydelse på konkurrencen inden for disse tjenester. Konkurrencepakken går dog ikke langt nok, når det gælder liberalisering af apoteker, og liberalisering af detailhandelen og andre sektorer som taxakørsel, offentlig transport og sundhedspleje afventer yderligere analyser.

Regeringen har iværksat en strategi, som sigter mod at øge konkurrencen inden for offentlige tjenester ved gradvis at øge de offentlige indkøb i kommuner og regioner, og har fastlagt et nyt mål for kommunerne gående ud på, at 31,5 % af alle indkøb skal være offentlige indkøb senest i 2015. Der er endnu ikke fastsat regionale mål, men der vil blive ført forhandlinger med regionerne om at øge andelen af offentlige indkøb.

²¹ Det Økonomiske Råd: "Dansk Økonomi", Kapitel II, efteråret 2010, og McKinsey: "Creating economic growth in Denmark through competition", november 2010.

Forskning og innovation

Den danske regering har fastlagt et foreløbigt nationalt mål for investering i forskning og udvikling på 3 % af BNP i 2020; dette mål blev allerede nået i 2009²². I det seneste årti er Danmarks F&U-intensitet hele tiden øget, takket være en af de største vækstrater i EU. Hvis Danmark ønsker at bevare sin position blandt verdens førende lande inden for forskning og innovation, er der altså et godt udgangspunkt og betydelige muligheder for at fastlægge et mere ambitiøst F&U-mål.

Danmark har et vellykket og velafvejet forsknings- og innovationssystem, som er godt integreret i det europæiske forskningsområde og præget af en solid videnskabelig produktion, der bygger på et højt niveau af offentlig støtte, menneskelige ressourcer og internationalt videnskabeligt samarbejde. De svage punkter i Danmarks innovationsindsats (relativt set) er antallet af patenter og ph.d'er. Danske virksomheder lader også til at være mindre innovative end de førende konkurrenter (hvilket anerkendes i det nationale reformprogram).

Der er iværksat nogle initiativer for at øge den private sektors investeringer i forskning og innovation, f.eks. oprettelsen af Fornyelsesfonden på 760 mio. DKK i 2010-2012, der har til formål at støtte innovation og markedsmodning inden for det grønne område og velfærdsområdet. Rammebetingelserne for virksomhedernes forskning og innovation er blevet styrket ved hjælp af foranstaltninger som "Styrket innovation i virksomheder"-forslaget, som omfatter 37 konkrete initiativer, der skal fremme innovationen i virksomhederne. Forbedret kontakt mellem små og mellemstore virksomheder og universiteterne, dedikerede foranstaltninger med sigte på yderligere forbedring af rammerne for privat forskning og innovation og øgning af udbuddet af højt kvalificerede specialister er nogle af de tiltag, som det måske er umagen værd at overveje nærmere. På baggrund af servicesektorens størrelse og dens forholdsvis dårlige produktivitetresultater vil det måske også være umagen værd at fokusere mere på F&U og innovation, der er tilpasset servicesektorens behov.

Klimaforandringer og energi

Til trods for virkninger af den økonomiske krise lader de seneste tendenser for drivhusgasemissionerne ikke til at være på linje med det nationale 2020-mål, der er fastlagt på EU-niveau (-20 % i forhold til 2005-niveauet). Det betyder, at der kan være behov for yderligere emissionsbegrænsende foranstaltninger og/eller fleksibilitetsmekanismer. Den danske regering har dog forelagt en meget ambitiøs energistrategi for 2050, som siger, at det er muligt at blive uafhængig af fossile brændsler i Danmark, og som afstikker en handlingsplan herfor. Hvis der opnås fuld uafhængighed af fossile brændsler frem til 2050, ville det mindske drivhusgasemissionerne betydeligt til ca. 75 % af 1990-niveauet, hvorved Danmark ville være godt på vej mod EU-målet, som er en reduktion på 80-95 %. Danmark har sat sig et nationalt energieffektivitetsmål på en absolut reduktion i bruttoenergiforbruget i 2020 på 4 % i forhold til 2006. Det svarer til bruttoenergieftsparelse på 0,83 Mtoe, hvilket fører til et målforbrug på 19,52 Mtoe for 2020. Målformuleringen er klar, men virkningen på bruttoenergiforbruget i forhold til udgangspunktet mangler at blive belyst. På foranstaltningsniveau vil en fornyelse af energiaftalen fra 2008 være et vigtigt skridt i retning af at nå målet.

Det vil være gavnligt at gennemføre en tæt overvågning af udviklingen hen imod disse mål, navnlig i vejtransport- og landbrugssektoren med tanke på disse sektors vægt for Danmarks emissioner og de aktuelle tendenser. Hvis der lægges vægt på at sikre løsninger med

²² Det gode resultat i 2009 skyldes dog også et fald i Danmarks BNP på grund af krisen.

"intelligent energiefterspørgsel" og investeringer i elnet i Danmark, vil det bidrage til at nå målet på 50 % af elektriciteten fra vedvarende kilder i 2020.

5. SAMMENFATNING

Danmarks nationale reformprogram i kombination med konvergensprogrammet fastlægger en kort- og mellemfristet reformdagsorden, som skal sætte gang i den danske økonomi.

Konvergensprogrammet udstikker en troværdig kurs for korrektionen af underskuddet frem til 2013 og realiseringen af den mellemfristede målsætning senest i 2015. Konvergensprogrammet genbekræfter viljen til at gennemføre de konsolideringsforanstaltninger, der blev vedtaget i maj 2010, og som er udformet til at nå en årlig finanspolitisk indsats på ca. 1 % af BNP i perioden 2011-2013. Foranstaltningerne er hovedsagelig fokuseret på udgiftssiden og burde være nok til at sikre, at den samlede offentlige saldo ligger under 3 % af BNP i 2013. Det vil dog være vigtigt at bibeholde en stram budgetdisciplin på kommunalt og regionalt niveau. Forslagene i konvergensprogrammet om at indføre bindende finanspolitiske regler er derfor et vigtigt skridt hen imod at opfylde dette mål, også på længere sigt. Selv om der er mulighed for en mere ambitiøs konsolideringsindsats i perioder med stærk økonomisk vækst, vil en hurtig vedtagelse af strukturelle foranstaltninger - som planlagt i programmet - bidrage til at forbedre de offentlige finanser på en holdbar måde. Sammen med genopretningsaftalen fra maj 2010 sikrer aftalerne fra maj 2011 finanspolitisk strukturel balance i 2020, selv om virkningen på langtidsholdbarhedsindikatoren er lidt dårligere end med de reformer, der er beskrevet i det nationale reformprogram. Husholdningernes gæld udtrykt som en andel af BNP er blandt de højeste i EU, hvilket udgør en potentiel risiko for økonomien og den finansielle stabilitet. Der er behov for at sætte ind på dette område, navnlig fordi der kun er truffet begrænsede foranstaltninger til at dæmpe de procykliske udsving i boligpriserne efter korrektionen af boligpriserne, og der er fortsat et incitament til at stifte gæld.

Danmark står over for et demografisk skifte, og den vigtigste udfordring på arbejdsmarkedet er at øge arbejdskraftudbuddet. Med dette mål for øje er det vigtigt at gennemføre de foreslåede reformer, der er beskrevet i det nationale reformprogram, herunder navnlig den planlagte udfasning af efterlønsordningen, reformen af invalidepensionssystemet og fleksjobsystemet og den aktive arbejdsmarkedsstøtte til ikke-EU-borgere. Aftalerne fra maj 2011 burde medføre en væsentlig øgning af arbejdskraftudbuddet, selv om der stadig er uudnyttede muligheder, herunder navnlig hvad angår invalidepensionssystemet.

Med et øget arbejdskraftudbud vil reformerne bidrage til at øge den grundlæggende vækst i økonomien, som ellers forløber langsomt på grund af den afdæmpede produktivitet. I denne sammenhæng er fortsatte reformer, som øger konkurrencen, vigtige; det gælder i særlig grad i detailhandelssektoren og byggesektoren og for lokale tjenester. På mellemlang og lang sigt kan produktiviteten også blive påvirket af folkeskolens forholdsvis svage resultater.

Statistisk bilag

Tabel I. Makroøkonomiske indikatorer

	1995- 1999	2000- 2004	2005- 2008	2009	2010	2011	2012
Nøgleindikatorer							
BNP-vækst	2,8	1,5	1,6	-5,2	2,1	1,7	1,5
Outputgab ¹	0,4	0,6	2,0	-5,6	-4,1	-3,0	-2,1
HICP (årlig ændring i %)	1,9	2,1	2,2	1,1	2,2	2,5	1,8
Indenlandsk efterspørgsel ² (årlig ændring i %)	2,9	1,9	2,4	-6,5	1,7	1,7	1,6
Arbejdsløshed ³ (% af arbejdsstyrken)	5,7	4,9	4,0	6,0	7,4	7,1	6,7
Faste bruttoinvesteringer (% af BNP)	19,4	19,6	20,9	18,2	16,3	16,4	16,5
Nationens opsparing, brutto (% af BNP)	21,0	23,1	25,0	20,7	21,6	21,5	21,5
Staten (% af BNP)							
Fordringserhvervelse, netto	-0,9	1,3	4,6	-2,7	-2,7	-4,1	-3,2
Bruttogæld	65,4	48,8	33,0	41,8	43,6	45,3	47,1
Finansielle aktiver, netto	-32,5	-18,9	-0,5	4,2	n.a	n.a	n.a
Samlede indtægter	56,5	55,5	56,3	55,6	55,3	53,4	53,6
Samlede udgifter	57,3	54,3	51,7	58,3	58,0	57,5	56,8
<i>heraf renter</i>	5,0	3,0	1,6	1,8	1,8	1,9	2,0
Selskaber (% af BNP)							
Fordringserhvervelse, netto	3,6	2,8	2,4	7,6	10,3	9,7	9,0
Finansielle aktiver, netto - ikke-finansielle selskaber	-60,3	-61,6	-83,4	-81,5	n.a	n.a	n.a
Finansielle aktiver, netto - finansielle selskaber	-2,9	-6,1	-12,5	3,4	n.a	n.a	n.a
Bruttoinvesteringer	13,5	13,5	13,8	9,7	9,1	9,4	10,0
Bruttooverskud af driften	20,1	20,6	20,3	17,4	20,3	20,8	21,0
Husholdninger og NPISH (% af BNP)							
Fordringserhvervelse, netto	-1,8	-1,1	-4,0	-1,2	-2,3	-0,5	-0,8
Finansielle aktiver, netto	73,3	73,2	93,8	78,4	n.a	n.a	n.a
Bruttolønninger	49,5	49,6	49,2	52,6	49,8	49,0	48,6
Nettoformueindkomst	1,6	1,2	1,5	-0,3	0,2	0,2	0,2
Modtagne løbende overførsler	22,0	21,3	20,7	22,9	22,8	23,2	23,1
Opsparing, brutto	3,2	4,1	2,3	4,1	2,6	4,3	3,8
Udlandet (% af BNP)							
Fordringserhvervelse, netto	0,9	2,7	2,9	3,5	5,5	4,9	4,8
Finansielle aktiver, netto	22,9	13,9	3,1	-3,0	n.a	n.a	n.a
Nettoeksport af varer og tjenester	4,0	5,9	3,4	3,8	5,6	5,7	5,7
Primærindkomst, netto, fra udlandet	-1,1	-1,0	1,4	1,8	1,9	1,9	1,9
Kapitaltransaktioner, netto	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	-0,3	-0,3
Konkurrenceudsat sektor	39,3	38,1	36,7	32,5	34,1	n.a	n.a
Ikke-konkurrenceudsat sektor	46,3	47,6	48,1	53,5	51,9	n.a	n.a
<i>heraf bygge- og anlægssektoren</i>	4,3	4,5	4,7	4,2	3,7	n.a	n.a
Real effektiv valutakurs (index, 2000=100)	106,3	107,0	118,6	129,5	123,2	122,0	122,3
Bytteforhold varer og tjenester (index, 2000=100)	98,7	101,4	105,5	105,6	108,5	108,4	108,6
Eksport (index, 2000=100)	99,8	100,5	95,4	97,8	91,8	90,7	89,6
Bemærkninger:							
¹ Outputgab er forskellen mellem faktisk og potentielt BNP i 2000-markedspriser.							
² Indikatoren for indenlandsk efterspørgsmål inkluderer lagerbeholdninger.							
³ Arbejdsløse personer er alle personer, som ikke var i arbejde, men aktivt søgte arbejde og var klar til at påbegynde et arbejde umiddelbart eller inden for to uger. Arbejdsstyrken er det samlede antal personer i arbejde og uden arbejde. Arbejdsløshedsprocenten omfatter aldersgruppen 15-74 år.							
Kilde: <i>Forårsprognosen for 2011 fra Kommissionens tjenestegrene</i>							

Tabel II. Makroøkonomisk scenarie for budgetfremskrivningerne

	2010		2011		2012		2013	2014	2015
	COM	CP	COM	CP	COM	CP	CP	CP	CP
Realt BNP (ændring i %)	2,1	2,1	1,7	1,8	1,5	1,8	2,1	1,8	2,4
Privat forbrug (ændring i %)	2,2	2,2	2,0	2,2	1,9	2,5	2,5	2,4	2,7
Faste bruttoinvesteringer (ændring i %)	-4,0	-4,0	3,7	4,4	3,0	2,7	5,3	4,2	3,8
Eksport af varer og tjenester (ændring i %)	3,6	3,6	4,7	3,8	4,3	3,9	4,4	4,0	5,0
Import af varer og tjenester (ændring i %)	2,9	2,9	5,0	4,4	4,9	4,5	4,9	5,2	5,2
<i>Bidrag til real BNP-vækst:</i>									
- Indenlandsk efterspørgsel	0,7	0,7	1,5	1,7	1,5	1,8	2,1	2,1	2,3
- Lagerændringer	0,9	0,9	0,1	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0
- Nettoeksport	0,5	0,5	0,1	-0,1	-0,1	-0,1	0,0	-0,4	0,1
Outputgab ¹	-4,1	-4,0	-3,0	-2,9	-2,1	-2,0	-1,1	-0,8	0,1
Beskæftigelse (ændring i %)	-2,1	-2,1	0,2	0,1	0,4	0,3	0,5	1,0	0,7
Arbejdsløshedsprocent (%)	7,4	7,4	7,1	7,0	6,7	6,6	6,3	5,9	5,5
Arbejdskraftproduktivitet (ændring i %)	4,2	4,3	1,6	1,6	1,0	1,5	1,6	0,8	1,7
HICP-inflation (%)	2,2	2,2	2,5	2,6	1,8	1,4	2,5	2,2	2,4
BNP-deflator (ændring i %)	3,3	3,3	1,7	1,5	2,0	1,7	2,0	2,0	2,5
Aflønning af ansatte (pr. person, ændring i %)	2,7	2,8	1,7	1,7	2,4	2,4	2,8	2,9	3,2
Netto långivning/låntagning over for udlandet (% of GDP)	5,5	5,5	4,9	4,2	4,8	4,1	3,9	3,5	3,7
Bemærkninger:									
¹ I % af potentielt BNP, med potentiel BNP-vækst i henhold til programmet og genberegnet af Kommissionens tjenestegrene.									
<i>Kilde:</i>									
COM = forårsprognosen for 2011 fra Kommissionens tjenestegrene; CP = konvergensprogrammet.									

Tabel III. Sammensætning af budgetjusteringen

(% af BNP)	2010	2011		2012		2013	2014	2015	Ændring: 2010-2015
	COM	COM	CP	COM ¹	CP	CP	CP	CP	CP
Indtægter	55,3	53,4	52,0	53,6	52,1	52,6	53,0	52,7	-2,6
<i>heraf:</i>									
- Produkt- og importskatter	16,8	17,0	17,1	16,9	17,1	17,3	17,5	17,5	0,7
- Løbende indkomst- og formueskatter	30,0	28,1	28,0	28,5	28,8	28,9	29,1	29,0	-1,0
- Sociale bidrag	1,9	1,9	1,0	1,9	0,7	0,6	0,6	0,6	-1,3
- Øvrige (residual)	6,6	6,5	5,9	6,4	5,5	5,8	5,8	5,6	-1,0
Udgifter	58,0	57,5	55,8	56,8	56,6	54,2	54,1	53,3	-4,7
<i>heraf:</i>									
Primærsaldo	56,3	55,7	54,1	54,8	54,8	52,1	51,8	51,0	-5,3
<i>heraf:</i>									
Aflønning af ansatte	19,1	18,6	18,6	18,3	18,3	18,0	17,9	17,6	-1,5
Forbrug i produktionen	10,0	9,7	9,9	9,6	9,8	9,5	9,5	9,4	-0,6
Sociale udbetalinger	18,5	18,7	18,9	18,5	18,5	18,4	18,2	17,9	-0,6
Subsidier	2,6	2,6	2,5	2,6	2,5	2,4	2,4	2,4	-0,2
Faste bruttoinvesteringer	2,2	2,3	2,3	2,1	2,1	1,9	1,8	1,8	-0,4
Øvrige (residual)	3,7	3,7	2,0	3,7	3,6	2,0	2,0	1,9	-1,8
- Renteudgifter	1,8	1,9	1,7	2,0	1,8	2,1	2,3	2,3	0,5
Offentlig saldo	-2,7	-4,1	-3,8	-3,2	-4,5	-1,7	-1,1	-0,5	2,2
Primærsaldo	-1,0	-2,2	-2,1	-1,2	-2,7	0,4	1,2	1,8	2,8
Engangs-/midlertidige foranstaltninger	-0,2	0,0	-1,2	0,0	-2,2	-0,5	-0,3	0,0	0,2
Offentlig saldo uden engangsforanstaltninger	-2,5	-4,1	-2,6	-3,2	-2,3	-1,2	-0,8	-0,5	2,0
Outputgab ²	-4,1	-3,0	-2,9	-2,1	-2,0	-1,1	-0,8	0,1	4,2
Konjunkturkorrigeret saldo ²	0,0	-2,2	-1,9	-1,8	-3,2	-1,0	-0,6	-0,5	-0,5
Strukturel saldo³	0,2	-2,2	-0,7	-1,8	-1,0	-0,5	-0,3	-0,5	-0,7
<i>Ændring i strukturel saldo</i>		-2,4	-0,9	0,4	-0,3	0,5	0,2	-0,2	
Strukturel primærsaldo ³	2,0	-0,3	1,0	0,2	0,8	1,6	2,0	1,8	-0,2
<i>Ændring i strukturel primærsaldo</i>		-2,3	-0,9	0,5	-0,2	0,8	0,4	-0,2	
Bemærkninger:									
¹ Hvis politikken er uændret.									
² Outputgab (i % af potentielt BNP) og konjunkturkorrigeret saldo, jf. konvergensprogrammet, og genberegnet af Kommissionens tjenestegrene på grundlag af oplysningerne i konvergensprogrammet.									
³ Strukturel (primær)saldo = konjunkturkorrigeret (primær)saldo uden engangsforanstaltninger og andre midlertidige foranstaltninger.									
<i>Kilde:</i>									
CP = konvergensprogrammet; COM = forårsprognose 2011 fra Kommissionens tjenestegrene + beregninger									

Tabel IV. Gældsdyamikken

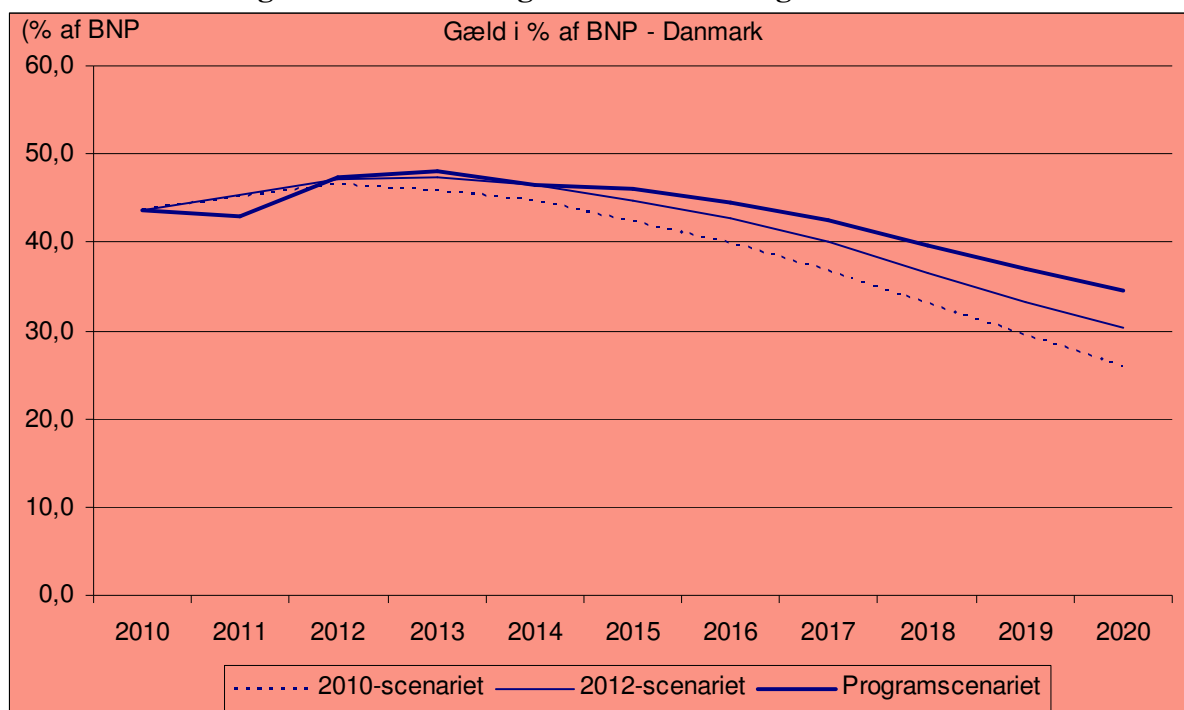
(% af BNP)	Gen.snit 2005-09	2010	2011		2012		2013	2014	2015
			COM	CP	COM	CP	CP	CP	CP
Bruttogældskvot¹	34,7	43,6	45,3	43,0	47,1	47,4	48,0	46,4	46,1
Ændring i kvoten	-0,7	1,8	1,7	-0,6	1,8	4,4	0,6	-1,6	-0,3
<i>Bidrag²:</i>									
1. Primærsaldo	-4,8	1,0	2,2	2,1	1,2	2,7	-0,4	-1,2	-1,8
2. "Sneboldeffekten"	0,8	-0,4	0,4	0,3	0,5	0,4	0,3	0,6	0,1
<i>heraf:</i>									
Renteudgifter	1,7	1,8	1,9	1,7	2,0	1,8	2,1	2,3	2,3
Væksteffekt	-0,1	-0,8	-0,7	-0,8	-0,7	-0,7	-1,0	-0,8	-1,1
Inflationseffekt	-0,8	-1,3	-0,7	-0,6	-0,9	-0,7	-0,9	-0,9	-1,1
3. Stock-flow-tilpasning	3,4	1,2	-0,9	-3,0	0,2	1,4	0,8	-0,9	1,4
<i>heraf:</i>									
kontant/periode-forskel .	-0,2	0,9							
Akkum. finansielle aktiver	3,6	-0,1							
<i>Privatisering</i>	-0,1	0,0							
Valuerings-effekt & øvrigt	-0,1	0,4							
Bemærkninger:									
¹ Slutningen af perioden.									
² Sneboldeffekten omfatter virkningerne af renteudgifter på den akkumulerede gæld og virkningen af real BNP-vækst og inflation på gældskvoten (via nævneren). Stock-flow-tilpasningen indbefatter forskellene i kontantbaserede og periodebaserede regnskaber, akkumulering af finansielle aktiver og valuering og øvrige residuale effekter.									
<i>Kilde:</i>									
CP = konvergensprogrammet; COM = forårsprognosen for 2011 fra Kommissionens tjenestegrene + beregninger.									

Tabel V. Langfristede holdbarhedsindikatorer

Danmark	Grundscenarie (2010)			Programscenarie		
	S1	S2		S1	S2	
Værdi	0,9	1,2		0,5	0,7	
hvoraf:						
Initial budgetstilling	0,3	0,8		-0,2	0,3	
Krav til gæld i 2060	-0,3	-		-0,2	-	
Langfristet ændring i primærsaldoen	0,9	0,4		0,9	0,4	
	2010	2015	2020	2010	2015	2020
Gæld i % af BNP	43,6	42,2	26,0	43,6	46,1	34,6

Bemærk: "Grundscenariet" (2010) afspejler holdbarhedsgabet, når det antages, at 2010-budgetstillingen forbliver uændret på mellemlang sigt (slutningen af den periode, der er omfattet af programmet). "Programscenariet" afspejler holdbarhedsgabet, når det antages, at programmets budgetplaner gennemføres fuldt ud.

Figur: Mellemløbet gældsrevidering for Danmark

Kilde: Kommissionens tjenestegrene

Tabel VI. Finansmarkedsindikatorer

	2006	2007	2008	2009	2010
Samlede aktiver i banksektoren (% af BNP)	326,9	365,2	418,1	462,5	454,0
De fem største bankers andel af aktiverne (% af samlede aktiver)	64,7	64,2	66,0	64,0	...
Udenlandsk ejerskab af banksystemet (% af samlede aktiver)	20,2	19,4	17,7	19,9	...
Indikatorer for finansiel sundhed:					
- misligholdte lån (% af samlet udlån)	...	0,6	1,2	3,3	...
- kapitalgrundlagskvote ¹ (%)	...	10,6	12,4	16,1	...
- rentabilitet - egenkapitalforrentning ² (%)	...	16,1	7,0	-3,2	...
Privates låntagning (årlig ændring i %)	14,2	13,4	12,2	4,4	0,1
Boligpriser ³ (% ændring fra år til år)	21,6	4,6	-4,5	-12,0	2,7
Risiko fra lande, der modtager/tilbagebetaler officiel finansiel støtte (% af BNP) ⁴	5,1	7,2	8,4	6,6	5,7
Privat gæld (% af BNP)	190,0	204,3	219,9	227,9	219,1
Bruttogæld til udlandet (% af BNP)					
- Offentlig	11,4	10,9	14,7	15,6	15,9
- Privat	40,9	38,0	44,5	45,8	46,5
Langfristet rentespænd i forhold til bund (basispoints)*	4,9	7,0	30,2	36,5	18,4
Credit default-swap-spænd for statsgældspapirer (5 år)*	116,3	58,1	29,0

Bemærkninger:

¹ Kapitalgrundlagskvoten er defineret som den samlede kapital divideret med risikovægtede aktiver.

² Nettoafkast på egenkapitalen. Kernekapital.

³ Seneste tal fra 2010, 2. kvartal.

⁴ Omfattede lande: IE, EL, PT, RO, LV og HU.

* Målt i basispoints.

Kilde:

Den Internationale Betalingsbank og Eurostat (risiko fra makroøkonomisk sårbare lande), IMF (finansielle sundhedsindikatorer), Kommissionens tjenestegrene (langfristede rentesatser), Verdensbanken (bruttogæld til udlandet), Eurostat (boligpriser) og Den Europæiske Centralbank (alle andre indikatorer).

Tabel VII. Arbejdsmarkedsindikatorer og sociale indikatorer

Arbejdsmarkedindikatorer	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Beskæftigelsesfrekvens (% af befolkningen i alderen 20 - 64)	78,0	79,4	79,2	79,8	77,8	76,1
Beskæftigelsesvækst (% ændring fra foregående år)	1,0	2,1	2,8	1,9	-3,1	-2,1
Beskæftigelsesfrekvens - kvinder (% af kvinder i alderen 20 - 64)	73,7	74,8	74,8	75,4	74,8	73,1
Beskæftigelsesfrekvens - mænd (% af mænd i alderen 20 - 64)	82,3	83,8	83,5	84,2	80,8	79,0
Beskæftigelsesfrekvens - ældre arbejdstagere (% af befolkningen i alderen 55 - 64)	59,5	60,7	58,6	57,3	57,5	57,6
Deltidsarbejde - (% af samlet beskæftigelse)	22,1	23,6	24,1	24,6	26,0	26,5
Tidsbegrænset ansættelse (% ansatte på tidsbegrænset kontrakt)	9,8	8,9	8,7	8,4	8,9	8,6
Arbejdsløshed ¹ (% af arbejdsstyrken)	4,8	3,9	3,8	3,3	6,0	7,4
Langtidsarbejdsløshed ² (% af arbejdsstyrken)	1,1	0,8	0,6	0,4	0,5	1,4
Ungdomsarbejdsløshed (% af unge i arbejdsstyrken i alderen 15-24)	8,6	7,7	7,9	7,6	11,2	13,8
Andelen af unge (NEET) ³ (% af befolkningen i alderen 15-24)	4,3	3,6	4,3	4,2	5,2	:
Unge, der forlader uddannelsessystemet tidligt (% af de 18-24, som højst har en folkeskoleafslutning og ikke deltager i yderligere almen eller faglig uddannelse)	8,7	9,1	12,5	11,5	10,6	:
Afsluttet videregående uddannelse (% af aldersgruppen 30-34 år, som har en afsluttet videregående uddannelse)	43,1	43,0	42,5	45,4	48,1	:
Arbejdsproduktivitet pr. beskæftiget (årlig ændring i %)	1,4	1,3	-1,1	-2,9	-2,2	4,2
Antal timer arbejdet pr. beskæftiget (årlig ændring i %)	0,0	0,4	-1,0	-0,1	-0,5	0,1
Arbejdsproduktivitet pr. time arbejde (årlig ændring i %; faste priser)	1,4	0,9	-0,2	-2,8	-1,7	4,2
Aflønning pr. beskæftiget (årlig ændring i %; faste priser)	0,7	1,4	1,3	-0,2	2,0	-0,5
Nominel vækst i enhedslønomkostninger (årlig ændring i %)	2,2	2,2	4,8	6,8	4,7	-1,4
Real vækst i enhedslønomkostninger (årlig ændring i %)	-0,7	0,1	2,4	2,8	4,3	-4,6

Bemærkninger:

¹ I henhold til ILO's definition, aldersgruppen 15-74.

² Andelen af personer i arbejdsstyrken, som har været arbejdsløse i mindst 12 måneder.

³ NEET er personer, som ikke er i beskæftigelse eller under almen eller faglig uddannelse.

Kilder:

Kommissionens tjenestegrene (undersøgelsen af arbejdsstyrken i EU og landenes nationalregnskaber)

Table VII. Arbejdsmarkedsindikatorer og sociale indikatorer - fortsat

Udgifter til sociale ydelser (% af BNP)	2004	2005	2006	2007	2008
Sygdom/sundhedspleje	6,14	6,09	6,14	6,46	6,73
Invalideydelser	4,14	4,24	4,24	4,21	4,39
Alders- og efterladtepensioner	11,10	11,03	10,78	10,70	11,10
Familie/børneydelser	3,89	3,80	3,74	3,67	3,81
Arbejdsløshedsunderstøttelse	2,82	2,52	2,05	1,58	1,40
Boligydelser og social eksklusion i.a.n.	1,74	1,71	1,50	1,43	1,47
I alt	29,8	29,4	28,5	28,1	28,9
heraf: transbestemte ydelser	0,91	0,90	0,85	0,89	0,92
Indikatorer for social inklusion	2005	2006	2007	2008	2009
Udsat for risiko for fattigdom eller eksklusion ¹ (% af den samlede befolkning)	17,2	16,7	16,8	16,3	17,4
Børn udsat for risiko for fattigdom eller eksklusion (% af 0-17-årige)	15,6	14,5	14,2	12,7	13,9
Ældre udsat for risiko for fattigdom eller eksklusion (% af personer over 65 år)	17,8	18,3	18,3	18,6	20,0
Udsat for risiko for fattigdom ² (% af den samlede befolkning)	11,8	11,7	11,7	11,8	13,1
Tærskelværdi for risiko for fattigdom (husstand med enlig voksen pr. år) - i KKS	9516	9684	10116	10560	10716
Alvorlige materielle afsavn ³ (% af den samlede befolkning)	3,2	3,1	3,3	2,0	2,3
Andel af personer i husstande med lav arbejdsintensitet ⁴ (% af personer 0-59 år, ikke studerende)	9,9	9,3	9,9	8,3	8,5
Fattigdomsrisikoen for personer i arbejde (% af personer i arbejde)	4,8	4,5	4,2	5,0	5,9
Bemærkninger:					
¹ Personer udsat for risiko for fattigdom eller social eksklusion: personer, som er udsat for risiko for fattigdom og/eller lider alvorlige materielle afsavn og/eller bor i en husstand med ingen eller lav arbejdsintensitet.					
² Fattigdomsrisikoen - andel af befolkningen med en disponibel nettoindkomst på under 60 % af den nationale median.					
³ Andel af personer, som i mindst fire ud af følgende ni tilfælde lider afsavn, fordi de ikke kan: i) betale husleje eller forsyningsregninger, ii) opvarme boligen tilstrækkeligt, iii) afholde uforudsete udgifter, iv) spise kød, fisk eller en proteinækvivalent hver anden dag, v) holde en uges ferie borte fra hjemmet én gang om året, vi) holde bil, vii) købe en vaskemaskine, viii) købe et farvefjernsyn eller ix) holde telefon.					
⁴ Personer i husstande med meget lav arbejdsintensitet: Andelen af personer i alderen 0-59 år i husstande, hvor de voksne arbejdede mindre end 20 % af deres samlede arbejdstidspotentiale i de foregående 12 måneder.					
<i>Kilder:</i> Oplysninger om udgifter til sociale ydelser: ESSPROS; oplysninger om social inklusion: EU-SILC.					

Tabel VIII. Resultat- og politikindikatorer for produktmarkedet

Resultatindikatorer	2001-2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbejdskraftproduktivitet ¹ - økonomien som helhed (årlig vækst i %)	0,8	1,1	-1,1	-2,5	-1,6	4,0
Arbejdskraftproduktivitet ¹ - forarbejdende industri (årlig vækst i %)	2,1	5,3	0,8	2,4	-2,7	11,9
Arbejdskraftproduktivitet ¹ - el, gas og vand-sektoren (årlig vækst i %)	3,8	-9,6	-3,4	1,9	-10,0	n.a.
Arbejdskraftproduktivitet ¹ - byggesektoren (årlig vækst i %)	-0,9	-0,9	-6,5	-7,0	-3,8	-2,5
Patentintensitet i den forarbejdende industri ² (EPO-patenter divideret med sektorens bruttoværditilvækst)	5,2	3,4	1,1	n.a.	n.a.	n.a.
Politikindikatorer	2001-2005	2006	2007	2008	2009	2010
Håndhævelse af kontrakter ³ (dage)	n.a.	380	380	380	380	410
Oprettelse af virksomhed ³ (dage)	n.a.	6	6	6	6	6
F&U-udgifter (% af BNP)	2,5	2,5	2,6	2,9	3,0	n.a.
Afsluttet videregående uddannelse (i % af 30-34-årige)	38,0	43,0	42,5	45,4	48,1	n.a.
Samlede offentlige udgifter til uddannelse (% af BNP)	8,4	8,0	7,8	n.a.	n.a.	n.a.
	2003	2005	2006	2008	2009	2010
Regulering af produktmarkedet ⁴ - som helhed (Index; 0=ikke reguleret; 6=stramt reguleret)	1,2	n.a.	n.a.	1,1	n.a.	n.a.
Regulering af produktmarkedet ⁴ - detailhandel (Index; 0=ikke reguleret; 6=stramt reguleret)	2,6	n.a.	n.a.	2,9	n.a.	n.a.
Regulering af produktmarkedet ⁴ - netværksindustrier ⁶ (Index; 0=ikke reguleret; 6=stramt reguleret)	1,6	1,2	1,2	1,2*	n.a.	n.a.

Bemærkninger:

¹ Arbejdskraftproduktivitet er defineret som bruttoværditilvæksten (i faste priser) divideret med antallet af beskæftigede personer.

² Patentdata henviser til ansøgninger indgivet til Den europæiske Patentmyndighed (EPO). De medregnes i henhold til det år, hvor de er indgivet til EPO. De opdeles efter opfinderens bopæl, og der anvendes brøker for at undgå dobbelttælling, hvis der er tale om flere opfindere eller IPC-klasser.

³ Metoderne, herunder også antagelserne, for denne indikator er beskrevet nøjere på netadressen <http://www.doingbusiness.org/methodology>.

⁴ Metoderne vedrørende indikatorerne for regulering af produktmarkedet er beskrevet nøjere på netadressen http://www.oecd.org/document/1/0,3746,en_2649_34323_2367297_1_1_1_1,00.html. De seneste indikatorer for regulering af produktmarkedet henviser til 2003 og 2008, undtagen for netværksindustrier⁶.

⁶ Aggregeret ETCR.

*for 2007.

Kilde:
 Kommissionens tjenestegrene, World Bank Doing Business (håndhævelse af kontrakter og oprettelse af virksomhed) og OECD (indikatorer for regulering af produktmarkedet).

Det danske realkreditmarked

Danmarks traditionelle realkreditobligationsmodel er mere end 200 år gammel, og det danske realkreditobligationsmarked er i dag verdens største, målt som andel af BNP. Det har normalt kun været realkreditinstitutter, der kunne give lån mod sikkerhed i fast ejendom på stramme lovbestemte vilkår, f.eks. en maksimal belåningsprocent på 80 for boliger, som ejeren selv bebod.

Realkreditinstitutterne finansierer deres lån ved at udstede obligationer og er ikke afhængige af indlån eller interbankmidler. Løbetiden og kuponstrukturen for de udstedte obligationer svarer nøjagtig til de lånevilkår, som låntagerne har underskrevet hos realkreditinstituttet. Dette princip med matchende finansiering forebygger, at realkreditinstituttet mister penge på udestående realkreditobligationer, hvis forholdene på obligationsmarkedet ændrer sig, og giver gennemsigtighed for så vidt angår låneomkostninger og priser. Et effektivt og hurtigt domstolsbaseret system og låntagers personlige hæftelse begrænser risikoen for lange retsprocedurer, f.eks. ved tvangsauktion på grund af låntagers manglende betaling af renter eller afdrag.

Innovation og den seneste udvikling

Den danske model blev radikalt ændret den 1. juli 2007, da reglerne om dækkede obligationer blev gennemført for at opfylde kravene i kapitalkravsdirektivet. Der blev indført nye obligationstyper, som også kan udstedes af forretningsbanker. Den nye lovgivning har også fjernet kravet om matchende midler, men realkreditinstitutternes brancheorganisation har dog bebudet, at man agter at bibeholde dette princip på frivillig basis for alle dækkede obligationer, der udstedes af realkreditinstitutter.

Da de nye obligationstyper overholder EU-lovgivningen om dækkede obligationer, er de underlagt mere lempelige kapitalkravsregler. Mellem januar 2008 og januar 2011 steg deres andel af de samlede udstedte dækkede obligationer fra 14 % til 62 %, medens andelen af traditionelle obligationer er faldet fra 86 % til 38 %.

Vigtigste tal og udfordringer

- Værdien af de udestående realkreditobligationer beløb sig til gennemsnitlig 2,6 billioner DKK (344 mia. EUR, 150 % af BNP) i 2010. Realkreditobligationer var for 89 % vedkommende på indenlandske hænder.
- Op til en fjerdedel af realkreditobligationerne indehaves af pensionsfonde og livsforsikringsselskaber, medens danske forretningsbanker, realkreditinstitutter og investeringsfonde ejer halvdelen af realkreditobligationerne. Livsforsikringsselskaber og tværsektorielle pensionsfonde, som tilsammen tegnede sig for ca. 70 % af pensionsopsparingerne i 2009, havde 30 % af deres aktiver i realkreditforeningsobligationer.
- Ved udgangen af 2010 var 54 % af alle udestående realkreditlån afdragsfrie, og 85 % af disse lån var lån med variabel rente.